

Csoda Dachauban

Krisztus Dachauban avagy a Győzedelmes Krisztus

Johannes Maria Lenz: Christus in Dachau oder Christus der Sieger, 1957, Buchversand "Libri Catholici". Angol fordításban: John M. Lenz: Christ in Dachau or Christ Victorious. Roman Catholic Books. 328 oldal. \$22.95.

Johannes Maria Lenz atya könyve, amely először az 50-es évek közepén Németországban jelent meg mélyen megérint az olvasót. Ebben azt az öt évét (1940-1945) írja le, amelyet egy bajorországi koncentrációs táborban töltött. Legmegdöbbentőbb az elbeszélésben, ahogyan bemutatja, hogy különféle istentagadók – bűnözők, szocialisták, kommunisták és SS-ügynökök – hogyan működtek együtt a katolikus papok üldözésében.

A koncentrációs táborokban megélt szenvedések gyökere Lenz atya szerint, „Európa elfordulása Krisztustól” továbbá „egy kizárólag az erőre épülő totalitárius rendszer” voltak. Az istentelenség, amelyik létrehozta a Harmadik Birodalmat, a táborokban, abban a formában is megnyilvánult, ahogyan az ateista foglyok, mint ellenség viszonyultak a fogoly papokhoz.

Napjainkban a média nem csituló abszurd kampányt folytat XII. Piusz ellen, a koncentrációs táborokban szenvedőkkel kapcsolatos állítólagos hallgatása miatt. Azt azonban soha nem említik, hogyan működtek együtt baloldali ateisták a nációkkal fogolytársaik kínzásában. Lenz atya írja: „A tábor-örök és a részvételnélküli kommunista és ateista foglyok összeesküdtek, hogy pokollá tegyék az életünket. Igen, összeesküdtek, mint Pilátus és Heródes, a mi Urunk szenvedésének előidézői. Az ateisták gyűlölete a katolikus papok ellen olyan intenzív volt a táborban, hogy Otto Neururer atyát – más mártírokkal együtt – fejjel lefelé akasztották fel². 36 óráig tartott, míg meghalt. Mindezt, pusztán azért mert egy színlelő fogolytárs hitoktatást kért tőle, majd beárulta. Egy másik esetben Dachau-i SS- örök kommunista foglyokkal együtt tették ki elviselhetetlen megalázásoknak Michael Kozal lengyel püspököt³, mielőtt az meghalt. Ezekben az esetekben kommunista foglyok, mint SS-hóhérok szolgáltak! Hallani valahol ezekről manapság?

Lenz atya könyvének alcíme: A Győzedelmes Krisztus, mert az a 2400 pap, akit Dachauba internáltak⁴, lélekben mindvégig legyőzetlen maradt, akkor is, ha közülük mintegy ezer halt meg „a legnagyobb vértanúságban, amelyet az egyház története során a papok szenvedek” – ahogy Lenz atya fogalmaz. Szabadulást ígértek nekik, ha lemondanak a papi hivatásukról, de csak kettő fogadta el az ajánlatot és szabadult ki ilyen módon. Krisztus nagy győzelmet aratott Dachauban. A tábor rettenete csak a történet

¹ Ann Barbeau Gardiner (1938-2020), a City University of New York-hoz tartozó John Jay College-ben az angol irodalom professzora, valamint a New Oxford Review társszerkesztője volt. Az eredeti angol nyelvű cikk: New Oxford Review. February 2008, Volume LXXVI, Number 2. A magyar fordítás alapja svédből: http://katobs.se/rec_dachau.html

² Otto Neururer (1882-1940) osztrák pap volt, akit II. János Pál pápa avatott boldoggá 1996-ban. Dachauból átvitték Buchenwaldba, ahol a fent leírt módon kínozták halálra.

³ Michał Kozal (1893-1943), Włocławek segédpüspöke, aki egyházmegyéje 220 papjával együtt halt meg Dachauban. A tífuszban haldokló püspökkel fenol-injekcióval végeztek (akárcsak az Auschwitz-i éhségbunkerben haldokló Maximilian Kolbe atyával). Kozal püspököt II. János Pál pápa 1987-ben avatta boldoggá. (A Dachauba hurcolt papok nagyobb része egyébként lengyel volt, összesen 1780 fő, közülük 868 halt meg.)

⁴ A Pfarrerblock (KZ Dachau), német nyelvű wikipedia oldal adatai szerint, a papi barakkban 2579 katolikus, 109 evangélikus, 22 ortodox, 8 ókatolikus és 2 muzulmán fogoly fordult meg. Közülük 1034-en haltak meg a táborban.

egyik aspektusa. Akik magukra vették a keresztet – mondja Lenz atya – Krisztus győzelmének tanúi lettek, amelyet „a pokol hatalma” felett aratott.

1938-ban, röviddel a nácik ausztriai bevonulása után Lenz atya egy az egyházközségébe tartozó földművessel beszélgetve kifejtette véleményét „az új rezsim istentelenségéről” – amiért feljelentették. A kihallgatás során elismerte, hogy valóban azt mondta, a náci tanok „ateisták” és „keresztényellenesek”. Ennyi elég volt. Bebörtönözték, 17 hónapot Bécsben töltött börtönben, majd 1940 augusztusában a Dachau-i koncentrációs táborba került. Ott háromszáz osztrák katolikus vezetőre talált, akiket „Ausztria megerősökölése” után börtönöztek be. Valamennyi Dachauban küldött pap – sok osztrák, de a legtöbb lengyel – a zsidókkal és a cigányokkal együtt először „büntető alakulat”-hoz került, mert a nácik a papokat is az emberiség söpredékéhez számították.

Egy héttel később Lenz atyát másokkal együtt lepecsételt marhavagonokban először Mauthausenbe, majd onnan tovább a Gusen-i munkatáborba szállították, ahol köztörvényes bűnözők voltak föléljük rendelve. Lenz atya kezdettől fogva felfigyelt a rettenthetetlen lengyelekre – velük a többieknél keményebben bántak, különösen, ha papok, orvosok vagy tanárok voltak – akik Gusent imatáborrá változtatták. „Mindenekelőtt a lengyelek és bátor papjaik voltak azok, akik megtöltötték a tábort az imádság lelkeivel.” Nagyon megérintette, ahogyan együtt imádkoztak munkabrigádjaikban, mindaddig, amíg egy SS vagy egy kápó nem közeledett - akkor elcsendesedtek. Vasárnaponként együtt szoktak imádkozni azért a 150 papért, akik közöttük „éltek, szenvedtek és haltak meg”. A Gusenben töltött egész nehéz időszak alatt - írja Lenz atya – „sohasem szüntem meg hálát adni szenvedéseimért és leginkább ez segített a Kereszt hordozásában.” Csak ekkor értette meg Szent Pál apostol szavainak értelmét: „Vigasztalás tölt el, és minden bajom közepette túlrad bennem az öröm” (2Kor 7:4). Belátta, hogy „ez a szenvedés, ha félelmetes is, valami módon mégis gyümölcsöző és végtelenül hasznos.” Valaha három évet töltött novíciusként egy jezsuita kolostorban, de a Gusenben töltött három hónap értéke „sokkal nagyobb, mert felfedezte velem azt a fajta imát, amely kardként járja át a lelket”, azaz azt az imát, amelyben az ember feltételek nélkül adja át magát Isten akaratának.

Gusen és Dachau ateista foglyai azonban nem láthatták szenvedéseik értelmét: „Az istenteleneket azonban, a tábori élet megpróbáltatásai csupán még illúzióvesztettebbé, még keményebbé, még keserűbbé tették.” Mivel „táborbeli életünk látszólagos értelmetlensége és reménytelensége közepett”, imádkozni nem tudtak, egyre inkább elveszítették tartásukat és megpróbálták saját életüket – mások kárára - „olyan elviselhetővé tenni, amennyire csak lehet”. Fogolytársaik kénytelenek voltak ruháikat éjszaka párnaként a fejük alatt tartani, különben reggelre kabátjaik és sapkáik eltűntek. Lenz atya elismeri, hogy nem minden ateista fogoly épült le morálisan, de a „melegszívű” közöttük inkább kivételes volt mintsem általános.

Lenz atya nyilatkozata a koncentrációs táborban raboskodó „istentelenek”-ről, tökéletes ellenérv arra, amit Christopher Hitchens god is not Great (isten nem Nagy) című, 2007-ben megjelent könyvében állít: „ha létezne valódi statisztika e tárgyban, azt találnánk, hogy az ateisták erkölcsösebbek, mint a keresztények”. A koncentrációs táborban vezető szerephez jutó ateisták – az úgy nevezett „Júdás-lelkek”, akik sárga karszalagot viseltek és az SS-legények készséges eszközei voltak – valóságos földi pokollá tették fogolytársaik életét. Önző módon, cserébe bizonyos előjogokért és jobb ételért, készek voltak bármi igazságtalanságra. Gyakran pokolian szadistábbak voltak, mint az SS-legények és nyíltan ellenségesek voltak a papokkal szemben. Egy alkalommal egy ilyen kápó folyamatosan rugdosta Lenz atyát, aki egy kővel megrakott talicskát tolt fel egy dombra, miközben a körül álló SS-legények „válogatott szidalmakkal gyalázták”. Egy másik kápó, aki a betegek barakkját felügyelte azzal dicsekedett, hogy az oda bekerülő papok közül egy sem került ki élve. Amikor megengedték a foglyoknak, hogy kápolnát építsenek Dachauban, az egyik munkafelügyelő, „egy ateista, aki

kimondhatatlan megvetéssel volt a papok iránt”, utasításait szitkok és káromkodások tömegével elegyítette.

1940 decemberében Gusen és más táborok parancsnokai azt a parancsot kapták Berlinből – ez a német püspökök és a Gestapo közötti hosszas tárgyalások eredménye volt. A püspökök nem tudták elérni a papok szabadon bocsátását, de azt igen, hogy imakönyveik, egy kápolnájuk, rendszeresen szentmiséjük és elkülönített lakókörletük legyen. Lenz atya 1940. december 8-án került vissza Dachaubába és foglalta el helyét a papok körletének szűkös barakkjában, amely „a világ legnagyobb, egyben legszigorúbban őrzött szerzetesrendjének” adott helyet. A katolikus papok 136 egyházmegyéből és 24 nemzetből érkeztek és egy nagy hívő közösséget alkottak „magában a pokolban”. A papok kétharmad része 50 éven felüli volt, negyed részük 60 éven felüli, de volt közöttük egy nyolcvan éves is, Stanislas Pujdo atya Litvániából. Volt két püspök is, Dr. Kozal Lengyelországból és Piguet püspök⁵ Franciaországból.

Az első szentmisét 1941. január 22-én mutatták be a kápolnában. A kápolna ablakainak vörös keresztjei arról tanúskodtak, hogy „Krisztus keresztje győzedelmeskedett a nácik horogkeresztje által teremtett pokol felett”. A papok, még ha az éhhalál szélén voltak is és tele voltak tetvekkkel, örömmel énekelték „Christus vincit!” (Krisztus győz!) és fürödtek a fényben, amelyet „annak belátása adott, hogy maga Krisztus volt velük az Oltáriszentségben. Maga Krisztus, a mi Urunk, a mi Istenünk volt velünk ott Dachauban, Ő a fogolytársunk volt a szögesdrótkerítés mögött.” Attól a naptól fogva Krisztus jelen volt Dachauban. Jelenléte az Oltáriszentségben vált „lelki és intellektuális életünk állandó forrásává”. A papok naponta összejöttek a szentmisére, akárcsak az első keresztények a katakombákban, és bár szigorúan tilos volt, hogy a papokon kívül más is jelen legyen a kápolnában, mégis sikerült néhány megbízható laikus hívőt is becsempészni. Annak ellenére is, hogy a megvolt a lebukás veszélye, hogy ezt spiclik beárulhatják. Arra is megnyílt a lehetőség, hogy titokban más táborbeli foglyokat is megáldoztathassanak, különösen haldoklókat. Ez volt „Krisztus csodája Dachauban”.

Lenz atya később rózsafüzér-társulatot is szervezett Dachauban. Ez azt jelentette, hogy a papok ezután nem csupán egyénileg imádkozták a rózsafüzért, hanem egymással közösségben. 1941 májusában engedély kaptak, hogy Szűz Mária tiszteletére ájtatosságot tartsanak a kápolnában, és hogy kórusban himnuszokat énekelhessenek. Ezt a győzelmet Lenz atya így foglalja össze: „Mária által Jézushoz – Dachauban”. Egy idő után kaptak egy szép szobrot is a „Dachau-i Miasszonyunk”-ról.

Amint várható volt, az új kápolna és az ott tartott szentmisék fokozódó gyűlöletet és irigységet váltottak ki táborbeli istentagadók részéről. Időnként SS-legények robbantak be szentmise alatt és megparancsolták a papoknak, hogy ürítsék ki a termet. Fegyvert fogtak rájuk és azt kiabálták: „Mára elég a hókus-pókuszból!” Mégis, istentelen kezeikkel sohasem nyitották ki a tabernákulumot ez alatt a négy év alatt. A kommunisták ugyanígy haragudtak az új kápolna miatt és ellenakcióként „politikai továbbképző” centrumot szerettek volna létrehozni a táborban, de ezt megtagadták tőlük. E feletti dühükben, úgy tartották szemmel a papokat, „mint a hiénák, hogy a legapróbb rendellenességet vagy nyelvbólást” is jelenthessék a táborvezetésnek.

A papok mindvégig nehéz fizikai munkát végeztek. Többek között az övük volt az „exkluzív” feladat, hogy a konyháról a különböző barakkokba cipeljenek 500 étellel teli fémedényt, amelyek mindegyike 50 literes volt és mintegy 80 kg-ot nyomott. Az állandó éhezés okozta gyengeség ellenére, az időjárástól függetlenül, a táborhoz tartozó 64 hektáros ültetvényen kellett dolgozniuk. 1941-ben száz pap halt éhen,

⁵ Gabriel Piguet (1887-1952) Clermont püspöke, zsidók és ellenállók rejtegetése miatt került Dachaubába. Zsidómentő tevékenysége miatt öt másik francia püspökkel együtt a Világ Igaza elismerést kapta Izrael Államtól. Ő szentelte titokban pappá fogolytársát, a már halálosan beteg Karl Leisner (1915–1945) diakónust, aki élete során mindössze egyetlen szentmisét mutathatott be és akit II. János Pál pápa avatott boldoggá 1996-ban.

1945-ben négyszáz halt meg ugyanígy. Miért? Mert a kápók meglopták a papok ételét, úgy hogy sosem volt elegendő enniavalójuk. A kápók kihalászták a húsdarabokat az ételből, úgy hogy csak krumpli és zöldség maradt benne, de abból is csak kevés jutott. Lenz atya az eltűnt étellel kapcsolatban ezt mondja: „Körletünk kápója és kommunista barátai egészen bizonyosan tudták, hova került az ételünk.” Semmit sem használt azonban tiltakozni, a válasz legfeljebb csak nevetés volt. „Kommunisták és ateisták voltak” mindezek mögött, akiknek „szent kötelességei közé tartozott, hogy életünket olyan nehézre tegyék, amennyire csak lehetett.”

Amikor azonban új parancsnok vette át a tábort, 1942. augusztus közepén, az élet jobbra fordult. Ez egy évig tartott. Az új parancsnok „nem lelte örömét kegyetlen büntetésekben⁶.” Ezután teherautókon hordták ki az ételt. Arra is engedélyt adott, hogy a foglyok hozzátartozóktól és barátoktól csomagokat kapjanak. A mindenütt eluralkodó korrupció ellensúlyaként kezdtek papok kulcsfontosságú posztokat betölteni a táborban. Például első ízben fordult elő, hogy egy pap lett kápolna felelőse. „Kommunista barátain így elvesztettek egy újabb lehetőséget arra, hogy beleavatkozzanak az életünkbe.”

Amikor azonban 1942 végén a papok kezdtek csomagokat kapni rokonaiktól, barátaiktól, apácáktól, „istentelen fogolytársaink dühe irigysége nem ismert határt.” Megpróbálták fenyegetéssel és elrettentéssel meggátolni, hogy az élelemcsomagok eljussanak címzettjeikhez, de ez nem sikerült nekik. Amikor azonban a papok elkezdtek megosztani az ételüket a leginkább rászorulókkal, méginkább elszabadult a pokol. „Istentelen fogolytársaink rosszindulata” odáig terjedt, hogy megpróbálták rávenni az SS-őröket, hogy mind a papokat, mind azokat, akiknek adtak csomagjaikból egyszerre büntessék meg. „A kommunisták bevádoltak minket, hogy étel- és ruhaakciónkkal csak követőket akarunk toborozni, és egy alkalommal rávették az SS-őröket, hogy lőjenek bele azon szegény foglyok csoportjába, akik a papok barakkjához mentek, annak reményében, hogy részt kapnak ajándékaikból.” Egy időre ekkor megtiltották, hogy ruhát vagy ételt adjanak tovább, illetve, hogy meglátogassák a betegeket – mindezt azért, mert a baloldali ateisták egy követ fűjtak a náccikkal.

Az új parancsnok sajnos csak egy évig maradt és 1944 tavaszán a papoktól elvették a „jobb” posztokat, amikor egyikükről kiderült, hogy kicsempészett egy jelentést a külvilág számára a Dachaubeli szenvedésekről. Lenz atya feljegyzéseit elkobozták és büntetésből 12 napot töltött „az álló bunkerben”, amely egy kéményszerű börtöncella volt.

A háború utolsó évében tífuszjárvány sújtotta a tábort. Ez egy a tetvek által terjesztett betegség. Kezdetben ateista ápolók vezették a betegek barakkját. Gyakran ellopták a betegek csomagjait, amelyet hozzátartozóiktól és barátaiktól kaptak. Mivel azonban a tífuszjárvány egyre terjedt és néhány ápoló közülük meghalt, a többiek az SS-őrökkel együtt menteni próbálták az irhájukat. Így aztán a haldoklókról való gondoskodás fokozatosan a papok feladata lett. A rettenthetetlen lengyel papok ugyanis elérték az addig lehetetlent, hogy a haldokló tífuszbetegeket gondozhassák az izolált barakkban. Lenz atya is jelentkezett erre a feladatra, amikor a járvány következtében már naponta száz fogoly halt meg. Csaknem valamennyi beteg katolikus volt, Franciaországból, Olaszországból, Jugoszláviából, Csehszlovákiából. Ha nem értette meg magát egy haldoklóval a közös nyelv hiánya miatt, akkor egy kis keresztet használt „tolmácsként”. Mindössze egy haldokló utasította vissza papi szolgálatát. A betegápolónak jelentkező papok közül mindössze három halt meg a tífuszban.

⁶ Egy példa a szintén Dachauban raboskodott Jean Bernard (1907–1994) luxemburgi katolikus pap Pfarrerblock 25487 (angolul: Priestblock 25487) című könyvéből: 1941 nagypéntekén 60 pap függött hátrakötött kézzel a „fán”. A fizikailag jobb állapotban lévők kibírták a büntetést, de többen belehaltak, illetve nyomorékok lettek. Ezen a könyvön alapul Volker Schlöndorff: A kilencedik nap című filmje.

Megjegyzésre érdemes tény, hogy miközben 141 nem-katolikus lelkész került Dachaubába, a katolikus papok száma 2400 volt (rajtuk kívül pedig még néhány száz kispap valamint szerzetes). Ez arra utal, hogy a náci rezsim a katolikus egyházat tartotta a fő ellenfélnek. Lenz atya kiemeli, hogy 1933-ban, „Hitler hatalomra jutásakor Németország kétharmad része protestáns volt”, mégis 1945-ben 17 internált protestáns lelkész mellett Németország katolikus harmadát 190 katolikus pap képviselte. Ezek az adatok is cáfolják azt az igazságtalan állítást, hogy a XII. Piusz pápa alakjával megszemélyesített katolikus egyházat felelősség terhelné a II. világháború alatti szenvedésekért. Papok letartóztatása és bebörtönzése a háború előtt és alatt csupán előjáték volt a nácik terveiben, mondja Lenz atya. Annyi letartóztatást foganatosítottak, amennyit az adott időszakban mertek, de abban bíztak, hogy Hitler győzelme után előbb-utóbb eljön a katolikus egyház elleni „nagy tisztogatás” ideje. Hitler ugyanis azzal hancegett, hogy „szét fogom zúzni a katolikus egyházat, mint egy békát.”

A háború után sokan kérdezték Lenz atyától, hogy „hogyan engedhetett meg Isten olyan igazságtalanságot”, mint amelyet saját papjainak kellett elszenvedniük Dachauban. Ezt szokta válaszolni: „Egy pillantás Urunk és Megváltónk keresztjére megadja nekünk az igazi választ.” A Krisztus Dachauban című könyv jó szívvel ajánlható napjainkban is, amikor Christopher Hitchens azt állítja könyvében, hogy a hívők és ateisták morálját összehasonlítva, a hívők „jóval az emberi átlag alatt vannak”. Mindez egy olyan korban történik, amikor a militáns ateizmus újra itt kopogtat az ajtókon és Európa sokkal inkább istentelenné vált, mint amilyen az 1930-as években volt.

fordítás és lábjegyzetek:
Sörédi Pál

Ajánlom még az amerikai Catholic Heritage Curricula honlapról a **Heroes of the Holocaust** cím alatti írásokat: <http://www.chcweb.com/catalog/freecurricula.html>